

NIETZSCHE I LES TERANYINES DE LA RAÓ

Joan Carles Alzamora Palacios

RESUM: Friedrich Nietzsche emprà constantment la metàfora de l'aranya i la teranyina per efectuar la seva crítica demolidora a la «raó». La raó ha estat entesa tradicionalment com la «facultat» o capacitat humana que ens permetia pensar, ordenar i classificar el món a través d'uns conceptes que es prenen com a «objectius». Nietzsche sosté, per una banda, que la raó va ser inventada (creació de l'aranya) essencialment pels filòsofs, que obeïen una certa voluntat de poder. Per una altra banda, la raó va crear els conceptes (la teranyina) que necessitava per ordenar el món a la seva manera; i, en darrer terme, després, es va oblidar aquest origen i es varen prendre els conceptes per «eterns» i «absoluts». Aquests conceptes són els que la filosofia ha posat com el fonament de tot: subjecte, veritat, fi, Déu, realitat, unitat, totalitat, sentit, etc., que conformen la teranyina teixida per la raó i que Nietzsche mostrarà com a ficcions. Ficcions, perquè són constructes que menteixen i es presenten com a allò que no són.

ABSTRACT: Friedrich Nietzsche uses constantly the metaphor of the spider and the spider's web in order to produce his demolishing criticism of «reason». The reason has been traditionally understood like the «faculty» or human capacity that allows us to think, order and classify the world through concepts taken as «objectives». Nietzsche maintains on the one hand, that reason has been created (the spider) essentially for philosophers, that obey to a special will of power. On the other hand, reason has created the concepts (the spider's web) that it needs to order the world in its own way; and later this origin was forgotten and the concepts were taken as «eternal» and «absolute». These concepts are those that philosophy has taken as foundation of everything: subject, end, God, reality, unity, totality, sense, etc., that formed the spider's web weaved for the reason and that Nietzsche will show like fictions. Fictions because they are constructions that lie and they show themselves in a way they are not.

Si hi ha un autor que ha contribuït al fet que avui puguem parlar de «crisi de la raó» aquest és, sens dubte, Friedrich Nietzsche. En moltes ocasions apareixen als seus textos les crítiques cap a tota la tradició de la filosofia occidental que ha cregut en l'instrument de pensar per excel·lència: la raó. Quan Nietzsche critica aquesta raó, critica allò que deriva del *logos* grec: l'eina o el mitjà que ens permet això que anomenam «pensar», l'instrument que usam per comprendre i ordenar el món, la realitat.¹ Des de l'equívoca

¹ A *Jenseits von Gut und Böse*, a propòsit de Descartes, Nietzsche diu de la raó que «ésta no es más que un instrumento». Usarem l'edició crítica de G. Colli i M. Montinari, *Kritische Studienausgabe* (KSA), en 15 volums, Walter de Gruyter, Berlín/Nova York, 1988. KSA 5, pàg. 112 (trad. cast. d'Andrés Sánchez Pascual, *Más allá del bien y del mal*, Alianza Editorial, Madrid, 1997, primera edició revisada, pàg. 132).

traducció de *logos* per «raó» o per «paraula» ens arriba ja la indissoluble unió entre raó i «llenguatge», unió que no sempre ha estat conscient i que Nietzsche recupera en la seva peculiar anàlisi.

«Raó» és per a Nietzsche un instrument que els filòsofs s'han encarregat de desenvolupar perquè l'home pugui entendre el món d'una manera que li sigui favorable. El que denunciarà Nietzsche és que hi ha altres instruments que han estat deixats de banda (els sentits) i que la mateixa raó ha efectuat un ús parcial i interessat des del moment que la seva creació és producte de la voluntat de poder d'unes forces determinades —les «forces reactives» que molt encertadament anomena Gilles Deleuze—² que volien dominar i no ser dominades. Aquestes forces són el que s'esmenta amb els noms de platonisme, cristianisme, moral judeocristiana, etc.

En l'estil propi de Nietzsche, la crítica de la raó pot adoptar moltes formes i figures metafòriques, però n'hi ha una que hem trobat molt significativa i extraordinàriament fructífera, la simbolització de la raó amb l'aranya i els conceptes de la raó amb la teranyina. Aquesta raó és la que proporciona el que s'anomenarà «metafísica», així la metàfora de l'aranya n'esmenta una o una altra indistintament; es pot parlar, doncs, de «raó metafísica». La teranyina és la xarxa de conceptes que ha teixit la raó metafísica per imposar una forma de domini de la voluntat de poder de les forces reactives. La metàfora apareix al llarg de l'obra nietzschiana amb totes les variacions que el context requereix des de l'any 1872 amb *Sobre verdad y mentira en sentido extramoral* fins als fragments pòstums del darrer any de lucidesa de l'autor, 1888. Aquesta continuïtat de la metàfora ens n'indica la validesa, i ens servirà de guia per entendre la crítica de Nietzsche a la raó.

La metàfora

La primera aparició de la metàfora de l'aranya i la teranyina, la trobam a *Sobre verdad y mentira en sentido extramoral*:

«Cabe admirar en este caso al hombre como poderoso genio constructor, que acierta a levantar sobre cimientos inestables y, por así decirlo, sobre agua en movimiento una catedral de conceptos infinitamente compleja: ciertamente, para encontrar apoyo en tales cimientos debe tratarse de un edificio hecho como de telarañas, suficientemente liviano para ser transportado por las olas, suficientemente firme para no desintegrarse ante cualquier sople de viento.»³

A Així parlà Zarathustra, també hi trobam, a la segona part, el capítol titulat precisament «De les taràntules». Aquí Nietzsche ataca amb el nom de «taràntules», no tant aquells que amb la filosofia han construït un món fictici i l'instrument de la raó, sinó aquells que, assumint els valors del cristianisme, prediquen amb posterioritat la igualtat des del sentiment de la venjança. Aquesta venjança és deguda a la diferent concepció del que és «justícia» i prediquen principalment la igualtat entre tots els homes. La voluntat d'igualtat entre els homes no és res més, per a Nietzsche, que l'expressió del sentiment

² Gilles Deleuze, *Nietzsche y la filosofía*, Anagrama, Madrid, 1986.

³ Nietzsche F., *Über Wahrheit und Lüge im außermoralische Sinne*, KSA I, pàg. 882 (trad. cast. de L. Valdés i T. Orduña, *Sobre verdad y mentira en sentido extramoral*, Madrid, Tecnos, 1990, pàg. 27).

dé'enjança que s'originà en el moment de la invenció de la moral. Nietzsche, al contrari, espanya la teranyina i vol provocar la sortida de les taràntules a la claror, mostrant com la suposada innocència de la demanda d'igualtat i justícia no és més que el producte de la venjança, és a dir, en altres paraules, fruit de les forces reactives. La raó hauria adoptat la tasca d'inventar una argumentació logicoracional per fer triomfar aquests valors, valors que Nietzsche qualifica d'«inferiors».

A partir d'aquest capítol del *Zarathustra* se succeeixen després més referències a aquests falsificadors de la filosofia, la moral o la religió (obeeixen la mateixa voluntat de poder), trobant ara ja l'aranya instal·lada en la creu de Crist:

«També allò que negligiu teixeix en el teixit de tot el futur de l'home; també el vostre no-res és una teranyina i una aranya que viu de la sang del futur.»⁴

«O durant llargues vesprades observen una múrria aranya de la creu que està a l'aguait i que predica també astúcia a les aranyes i ensenya així: "És bo teixir la teranyina sota les creus!"»⁵

La filosofia, doncs, no ha fet més que argumentar els valors que la moral i religió judeocristianes volien imposar. Ha teixit «racionalment» la teranyina, establint relacions conceptuals que configuren un món transcendent a part del món sensible, un món etern a part del que flueix, un món vertader contra aquest fals. «Déu» resumeix perfectament tota la teranyina ficcional. La ficció es va institucionalitzar i la filosofia moderna en va ser el màxim exponent. Per això, calia predicar el «Déu ha mort», la teranyina és una ficció, cal espanyar-la.

Al 'Crepuscle dels ídols' Nietzsche dedica tot un capítol a desemmascarar les il·lusions que la suposada «raó» humana ha creat. Ell mateix el titula «La "raó" en la filosofia»,⁶ posant entre cometes «raó» per destacar ja d'entrada el seu ús il·legítim per la filosofia. Amb el seu estil metafòric, a la vegada que directe, analitza la invenció de la «raó» i dels conceptes que se n'han derivat, com l'aranya teixeix amb el seu mateix fil les teranyines, sent tots dos, per tant, un producte, una invenció. Al quart paràgraf d'aquest capítol Nietzsche es lamenta violentament: «¡Que la humanidad haya tenido que tomar en serio las dolencias cerebrales de unos enfermos tejedores de telarañas!»⁷ La idea no és nova, ja en altres obres Nietzsche havia destacat que això que la filosofia pren com la seva facultat, la «raó», no és quelcom que l'ésser humà tingui *per se*, que en un moment determinat va descobrir que tenia i que a partir d'aquí proporciona uns resultats totalment legítims. Alguns filòsofs, després d'uncs anàlisis més o menys acurades —Spinoza o Kant, per exemple— creuen haver assegurat aquests resultats, convertint els coneixements que ens dona en «veritats», coses «*reals*», és a dir, en objectes que tenim legitimitat per usar i creure-hi com a realitats. Aquests filòsofs estan, per a Nietzsche, «malalts», s'han convertit en aranyes.

⁴ Nietzsche F., *Also sprach Zarathustra*, KSA 4, pàg. 216 (trad. catalana de Manuel Carbonell). *Així parlà Zarathustra*, Barcelona, Edicions 62 i "la Caixa", pàg. 158).

⁵ KSA 4, pàg. 228 (trad. cat., pàg. 167). Vegeu també: KSA 4, pàg. 240, 278, 288 i 398 (trad. cat. pàg. 176, 204, 211 i 287).

⁶ Nietzsche F., *Götzen-Dämmerung*, KSA 6, pàg. 74-79 (trad. cast. d'Andrés Sánchez Pascual, *Crepúsculo de los ídolos*, Madrid, Alianza Editorial, 1984, setena edició, pàg.45-50).

⁷ KSA 6, pàg. 76 (trad. cast. pàg. 48).

I una mica més endavant trobam: «*Nada es menos griego que la telaraña conceptual tejida por un eremita, el amor intellectualis Dei a la manera de Spinoza.*»⁸ És en l'època moderna, quan el *cogito* esdevé el fonament de la filosofia, quan la raó es construeix com la facultat des de la qual es pot «deduir» tota la resta i així, tot construint la teranyina conceptual, els filòsofs es transformen en aranyes, en metafísics. Els racionalistes serien, doncs, els autèntics inventors de la raó, les vertaderes aranyes.

Ja a 'L'Anticrist', a Kant, també l'assimila a la mateixa figura: «*¡Esa fatalidad de araña fue considerada como el filósofo alemán, —sigue siendo considerada así!*»⁹ Els esforços kantians per delimitar l'ús de la raó i establir-ne els límits, no seria més, per a Nietzsche, que un altre intent de legitimar les ficcions de la raó metafísica.

I fins i tot Déu serà anomenat també «aranya»,¹⁰ ja que és el concepte ficció que resumeix tota aquesta teranyina de conceptes presumiblement transcendents. Seguint, doncs, la fórmula «Déu ha mort», és ben clar que Nietzsche tracta d'espanyar la teranyina i matar l'aranya.

La crítica que Nietzsche farà al concepte de «raó» serà, doncs, demolidora, i la filosofia, després d'ell, no podrà obviar-la, amb la qual cosa podem dir que Nietzsche destrueix una manera de fer filosofia i situa el segle XX en una posició incòmoda per seguir endavant per uns camins que venien de lluny. Ningú després de Nietzsche no pot abordar la filosofia amb la confiança ingènua que tenim l'instrument sòlidament edificat per construir l'entramat conceptual que ens permeti *fer filosofia* tal com s'havia iniciat al món grec amb la filosofia platònica sobretot. La crítica nietzschiana no és, per tant, tan sols una crítica a un concepte filosòfic, sinó que és una crítica a la metafísica, a la filosofia en si, a tot aquest camí errat que ja dura dos mil anys i que, segons Nietzsche, ens ha portat a construir un edifici artificial, de paper, o millor dit, de *no-res*.

Per mostrar com efectua Nietzsche aquesta crítica, que recorre tota la seva obra, podem agafar el citat capítol del 'Crepuscle dels ídols' com a nucli central de la crítica i descabdellar-ne els «fils» de la teranyina que les aranyes malaltes han teixit. També usarem alguns dels fragments pòstums on Nietzsche tracta de la mateixa qüestió.

L'origen de la «raó» en la filosofia

Segons Nietzsche, la filosofia des dels seus inicis va crear l'instrument de la raó; el va crear a partir d'unes creences que es volien imposar i contra unes concepcions que es volien negar. Principalment la creença ferma dels iniciadors de la filosofia consistia en el fet que «*lo que es no deviene; lo que deviene no es [...] Ahora bien, todos ellos creen, incluso con desesperación, en lo que es.*»¹¹ La creença, doncs, en l'èsser, la voluntat de trobar-lo, de copsar-lo, va fer inventar l'instrument adient. Un objectiu tan elevat mereixia un mitjà a la mateixa alçada. La por a l'*esdevenir* origina la raó. La contraposició és clara: es tracta també de negar la validesa dels sentits, d'enterrar la

⁸ Nietzsche F., KSA 6, pàg. 126 (trad. cast. § 23, pàg. 101).

⁹ Nietzsche F., *Der Antichrist*, KSA 6, pàg. 178 (trad. cast. d'Andrés Sánchez Pascual, *El Anticristo*, 12 ed., § 11, pàg. 36).

¹⁰ *Ibidem*, KSA 6, pàg. 185 (trad. cast. § 18, pàg. 43).

¹¹ KSA 6, pàg. 74 (trad. cast. § 1, pàg. 45).

sensibilitat que ens enganya sobre el món, que ens mostra un món en moviment, que flueix. D'un sol cop es nega, doncs, la font enganyadora dels sentits (la sensibilitat), el món d'aquí davant, qualificat aleshores d'«aparent» (l'esdevenidor) i, de retruc, el cos, font d'impureses i convertit en l'enemic de la filosofia i de tota religió.

Amb la raó es pot «estabilitzar» el món, conceptualitzar-lo, fer-lo permanent, *ser*, però això per a Nietzsche no és més que matar-lo, momificar-lo i sepultar-lo; com dirà en altres ocasions «petrificar-lo», i el resultat no serà un altre que, al final, negar-lo. El nihilisme, per tant, és a l'origen de la metafísica i de la filosofia, com molt bé destaca Heidegger a la seva «confrontació» amb Nietzsche.¹²

Però aquesta negació va acompanyada d'una falsa construcció, la del «món vertader». Si els sentits, segons els primers filòsofs —excepte Heràclit—, ens enganyen sobre el món, la raó ens dona el món vertader: cream, doncs, l'instrument i la finalitat, ens convertim en aranyes que teixixen artificiosament la seva teranyina.

«La "razón" es la causa de que nosotros falseemos el testimonio de los sentidos. Mostrando el devenir, el perecer, el cambio, los sentidos no mienten [...] Pero Heráclito tendrá eternamente razón al decir que el ser es una ficción vacía. El mundo "aparente" es el único: el "mundo verdadero" no es más que un añadido mentiroso...»¹³

La intenció d'inventar, per tant, la raó és doble: negar els sentits i construir un món vertader. Les dues coses van juntes. «Raó i ésser» s'assimilen i «sentits i aparença» també. Els primers són valorats positivament i els últims són condemnats. Nietzsche es posa del costat d'Heràclit i sosté també que l'ésser i tots els altres conceptes inventats són «ficcions buides», ficcions que s'han pres com a reals al servei de la voluntat de poder de les forces reactives.

Com a argument al seu favor, Nietzsche es recolza fins i tot en la ciència, contraposant-la a aquesta filosofia inicial, i acceptant el fet del «triomf» de la ciència gràcies a l'ús i a la legitimació dels sentits.

«Hoy nosotros poseemos ciencia exactamente en la medida en que nos hemos decidido a aceptar el testimonio de los sentidos —en que hemos aprendido a seguir aguzándolos, armándolos, pensándolos hasta el final. El resto es un aborto y todavía no ciencia: quiero decir, metafísica, teología, psicología, teoría del conocimiento. O ciencia formal, teoría de los signos: como la lógica y esa lógica aplicada, la matemática.»¹⁴

Totes les ramificacions, per tant, de la filosofia que han prescindit dels sentits són condemnades per Nietzsche com a falses, enganyadores, culpables de mantenir-nos en l'error i retardar l'aparició de la disciplina triomfadora, la ciència. Però tampoc no ens hem d'enganyar, no hem de convertir Nietzsche en un *positivista*, ni moderat ni radical. La ciència també serà objecte de crítiques ferotges, però ara, a Nietzsche, l'interessa destacar el paper que la ciència ha representat per desfer una concepció de la filosofia,

¹² Heidegger M., *Nietzsche*, Ed. Neske, Stuttgart, 1998, sisena ed. (trad. cast. de J. L. Verma, Ed. Destino, Barcelona, 2000).

¹³ *Götzen-Dämmerung*. KSA 6, pàg. 75 (trad. cast. § 2, pàg. 46).

¹⁴ *Ibidem*, KSA 6, pàg. 76 (trad. cast. § 3, pàg. 47).

la moral i la religió, el paper de la legitimació dels sentits com a font de coneixement. Posats a pensar en els cinc sentits tradicionals, resulta curiosa la defensa que fa Nietzsche d'un dels sentits més menyspreats al llarg de la història: l'olfacte. Si la vista ha estat el sentit privilegiat a Occident i es poden establir connexions entre l'ull i la raó, per al filòsof amb ceguesa progressiva que és Nietzsche, l'olfacte i l'oïda són instruments encara més fins i delicats, sentits que no comporten la creença en altres mons, perquè depenen més de la presència de les coses.

El resultat de la raó: els conceptes buits

Una vegada inventada la raó, aquesta genera uns conceptes que han estat considerats els «conceptes supremes», els habitants d'un món immòbil on esdevenir és exclòs. Nosaltres, Nietzsche, sabem ara que són un producte que s'ha originat d'altres, però aquesta no podia ser la concepció de la filosofia inicial. Els conceptes de «bé», «veritat», «subjecte», «justícia», «Déu», etc., no podien tenir el seu origen fora de si mateixos, perquè això voldria dir que *esdevenen* i perdrien així la seva categoria de superioritat. No, han de ser allò primer de tot —quan en realitat, tal com hem mostrat, són el darrer de tot— i es crea també el concepte adient: la *causa sui*, ells són causa de si mateixos. El cercle es tanca sobre si mateix sense deixar entrar-hi res més. Una teranyina perfecta. Una confusió del que és primer i del que és darrer,¹⁵ l'error perpetuat. Prenem ja els conceptes com a causes i orígens de les altres coses i oblidam la seva invenció inicial. Pensam, doncs, i «necessitam» en certa manera pensar des d'aquest error. El prejudici s'estén, i és que no podem prescindir tan fàcilment de la raó, perquè la raó i el llenguatge van indissolublement units.

«Hoy, a la inversa, en la exacta medida en que el prejuicio de la razón nos fuerza a asignar unidad, identidad, duración, sustancia, causa, coesidad, ser, nos vemos en cierto modo cogidos en el error, *necesitados* al error; [...] penetramos en un fetichismo grosero cuando adquirimos conciencia de los presupuestos básicos de la metafísica del lenguaje, dicho con claridad: de la *razón*.»¹⁶

Llenguatge i raó

No és fàcil desprendre's dels prejudicis de la raó que ens han acompanyat des de l'inici del coneixement filosòfic, perquè la raó s'ha inventat tot construint un llenguatge. La formació del llenguatge mateix, una vegada decidida la fixació de l'ésser i la condemna de l'esdevenir, és l'àmbit on habita la raó. Els conceptes queden fixats en el llenguatge. El llenguatge és «fetitxista». Donar-li una paraula a una idea és com cosificar aquesta idea, donar-li realitat, construir-li un món. Que la raó i el llenguatge tenen camins paral·lels o, fins i tot, que són el mateix, ho diu Nietzsche des de molt prest, ja a la seva obra *Sobre verdad y mentira en sentido extramoral*. En aquest escrit Nietzsche destapa molt clarament la ficció dels conceptes de la raó, situant el seu origen en la

¹⁵ Ibidem, KSA 6, pàg. 76 (trad. cast. § 4, pàg. 47).

¹⁶ Ibidem, KSA 6, pàg. 77 (trad. cast. § 5, pàg. 48).

capacitat metafòrica del llenguatge, tant per interpretar els sons amb paraules, com per extrapolar noms d'experiències individuals a casos generals, metàfores que són oblidades i que fan prendre els conceptes com a noms de coses, sent només ficcions. I per mostrar-ho usa Nietzsche un altre cop la «metàfora» de l'aranya (vegeu citació 3):

«Sin embargo, esas nociones las producimos en nosotros y a partir de nosotros con la misma necesidad que la araña teje su tela.»¹⁷

Podem observar, doncs, amb aquestes citacions, l'extraordinària coherència del jove Nietzsche i del Nietzsche madur, la mateixa concepció de la ficció de la raó recorre la seva obra, des dels inicis fins al final.¹⁸

«Solució fonamental»

Però el que tal vegada sigui més interessant és la qüestió per què hi ha *necessitat en l'error*. Era necessari passar per aquest error? Hi havia necessitat d'inventar la raó d'aquesta manera? Podia haver estat d'una altra forma? Estam abocats a la creença en la raó per mor d'usar el llenguatge?

«La "razón" en el lenguaje: ¡oh, qué vieja hembra engañadora! Temo que no vamos a desembarazarnos de Dios porque continuamos creyendo en la gramática...»¹⁹

En un fragment pòstum de l'estiu de 1886 a l'hivern de 1887, Nietzsche escriu la «solució fonamental» al problema de la raó i el llenguatge i de la possibilitat de pensar d'una altra manera. Evidentment la «solució» no és una recepta màgica que ens deslliurará dels errors fàcilment i, per això, Nietzsche mateix no l'acaba d'explicitar, sinó tan sols d'entreveure-la:

«Solución fundamental:

Creemos en la razón, pero ésta es filosofía de grises *conceptos*; el lenguaje está construido sobre todos los prejuicios más ingenuos.

Entonces nuestra lectura proyecta desarmonías y problemas en las cosas porque *sólo pensamos* dentro de la forma del lenguaje, por ello creemos en la "verdad eterna" de la "razón" (por ejemplo: sujeto, predicado, etc.)

Dejamos de pensar si no queremos hacerlo en la coacción del lenguaje, precisamente por ello todavía llegamos a la duda, al ver aquí un límite como límite.

*El pensar racional es un interpretar según un esquema que no podemos rechazar.»*²⁰

Pensar deixant de banda el llenguatge és quelcom que no podem fer: hem de pensar «dins» un llenguatge, aquest és el nostre «límit» que no podem traspassar. Aquest fragment és anterior als texts que hem comentat del 'Crepuscle' i aquí Nietzsche encara topa amb el mur que suposa no poder prescindir del llenguatge. L'única solució és ser conscient de l'ús metafòric del llenguatge, ja que no podem escapar-nos del pensament

¹⁷ *Über Wahrheit und Lüge im außermoralischen Sinne*, KSA 1, pàg. 885 (trad. cast. pàg. 32).

¹⁸ Vegeu també a *Menschliches, Allzumenschliches*, KSA 2, § 11 pàg. 30-31 (trad. cast. d'Alfredo Brotons, *Humano, demasiado humano*, Madrid. Ed. Akal, 1996, § 11, pàg. 47).

¹⁹ *Götzen-Dämmerung*, KSA 6, pàg. 78 (trad. cast. § 5, pàg. 49).

²⁰ KSA 12, fragment 5 [22], pàg. 193 (trad. cast. de Gonçal Mayos a F. Nietzsche, *El nihilismo. Escritos póstumos*, Barcelona, Península, 1998, pàg. 40).

racional dins els límits del llenguatge, no podem abandonar la «gramàtica», però el que sí que podem fer és no creure en la referència a una altra «realitat eterna». I això sí que és possible, encara que els filòsofs no ho vulguin creure. Com diu en un altre fragment pòstum:

«Nosaltres ens lliuram a l'últim al nostre més antic substrat metafísic, suposant que nosaltres *puguem* lliurar-nos —d'aquest substrat que s'ha encarnat en la llengua i les categories gramaticals, i s'ha fet fins a tal punt imprescindible, que semblaria que nosaltres perdriem la capacitat de pensar si nosaltres renunciàssim a aquesta metafísica. Els filòsofs són particularment incapaços d'alliberar-se de la creença que els conceptes fonamentals i les categories de la raó, sense anar més lluny, pertanyen al regne de les certituds metafísiques: des d'antic ells creuen precisament en la raó com una peça del món metafísic en si mateix—, en ells es trenca aquesta més antiga creença com un cop per sorpresa per l'esquena.»²¹

Es tracta, per tant, de veure tot aquest entramat conceptual que la raó ha generat precisament com a això, una construcció artificial d'un món a la nostra mesura, però que és simplement una «il·lusió *opticomoral*».²² Es tracta, doncs, d'evitar pensar de forma absoluta, estàtica, i comprendre que qualsevol construcció de la raó no és més que una *interpretació*, tal com ho dirà en uns fragments pòstums de la tardor de 1885 a 1886:

«Interpretación, no explicación. No hay ningún estado de hecho, todo es fluido, inaprehensible, huidizo; lo más duradero todavía son nuestras opiniones. Proyectar sentido en la mayoría de los casos: una nueva interpretación sobre una vieja interpretación devenida incomprendible, pero que ahora es tan sólo un signo.»²³

«¿Qué es lo que únicamente puede ser el *conocimiento*? "Interpretación", no "explicación".»²⁴

La crítica, per tant, de Nietzsche a la raó acabaria en la proposta que aquesta no pot pretendre construir conceptes «vertaders» vàlids per a la naturalesa humana. Com que tot és una valoració, es tracta de saber que tot pensament és una *interpretació* i que, per tant, no té validesa absoluta, sinó relativa. S'ha d'introduir el sentit històric en les construccions conceptuals filosòfiques i això és el que no ha fet la filosofia fins ara. «Tot és fluid, inaprehensible, fugisser», l'ésser és una ficció buida. Una vegada, doncs, destruïda la teranyina de la raó edificada per la filosofia, ens queda la raó perspectivista, l'única raó possible, la que valora, la que interpreta. Una vegada destruït el món suprasensible, s'ha de construir el sentit d'aquest món des de la voluntat de poder de les forces actives i la transvaloració de tots els valors. Arrencar la teranyina serà dolorós, però no és impossible. Com ja deia Nietzsche a *Humano, demasiado humano*:

«Todo lo habitual urde en torno a nosotros una red cada vez más tupida de telarañas; y no tardamos en advertir que los hilos se han convertido en cuerdas y que nosotros estamos en medio como una araña aquí atrapada y que debe alimentarse de su propia sangre. Por eso odia el librepensador todas las habituaciones y reglas, todo lo duradero y definitivo, por lo cual una y otra vez desgarrar, con dolor, la red en torno a sí, pese a que como consecuencia de ello sufrirá innumerables heridas grandes y pequeñas, pues

²¹ KSA 12, fragment 6 [13], pàg. 237-238. Traducció pròpia.

²² *Götzen-Dämmerung*, KSA 6, pàg. 78 (trad. cast. § 6, pàg. 50).

²³ KSA 12, fragment 2 [82], pàg. 100 (trad. cast. a op. cit., pàg. 27-28).

²⁴ KSA 12, fragment 2 [86], pàg. 104 (trad. cast., pàg. 28).

esos hilos tiene que arrancarlos de sí, de su cuerpo, de su alma. Tiene que aprender a amar lo que hasta ahora odiaba, y viceversa.»²⁵

Es tracta, a més, d'acceptar que allò *il·lògic* també forma part de l'ésser humà, no tan sols una part «racional», falsificada com a absoluta, sinó una part irracional, dionísia, que ens constitueix i ens impulsa cap al món:

«*La razón del mundo*. Que el mundo no es el epítome de una racionalidad eterna puede probarse definitivamente por el hecho de que esa *porción del mundo* que conocemos — me refiero a nuestra razón humana— no es demasiado racional. Y si *ésta* no es en todo tiempo y completamente sabia y racional, también el resto del mundo lo será...»²⁶

Per tancar aquesta comunicació i mostrar amb les mateixes paraules de Nietzsche l'absència d'aquestes veritats eternes de la raó —que, com a conceptes «supremes», no són més que «*el último humo de la realidad que se evapora*»²⁷— valgui la predicació de Zaratustra a «Abans de la sortida del sol», és a dir, abans de sortir de la foscor en què hem estat immersos fins ara:

«Oh cel que estàs sobre meu, tu, pur! Altíssim! Vet aquí per a mi la teva puresa, que no hi ha cap aranya eterna ni cap teranyina de la raó.»²⁸

Si espanyam la teranyina, deixam de ser, per tant, aranya. Si abandonam els conceptes ficticis ja no som més metafísics. Però, com podem abandonar el llenguatge? No podem, però sí que podem ser conscients del caràcter ficcional del llenguatge. La gramàtica ens té atrapats fins a un cert punt, però, després de la destrucció de la metafísica tradicional, Nietzsche encara hi veu sortida.

S'ha d'acceptar que tot són interpretacions, fins i tot aquesta mateixa crítica. Tot és perspectiva, punt de vista. Però Nietzsche ens convida a adoptar el punt de vista que mira des de dalt (la perspectiva de l'àguila) i no des de baix (de la granota). S'ha d'efectuar la *transvaloració de tots els valors*, no tan sols invertir els valors supremes ja existents, sinó valorar d'una altra manera, no des de la raó, sinó des de la vida, dirà Nietzsche. Com que la voluntat de poder que ens permet trencar la teranyina no és la mateixa que la va originar, els valors són diferents. Quins poden ser els valors que no obeeixen a la voluntat de poder de la metafísica racionalista occidental? Els valors de la voluntat de poder de les forces actives. Com es pot donar valor a allò mòbil, canviant, a l'esdevenidor? Amb l'*etern retorn*. El valor de les coses fugisseres està en el seu retorn.

Torna a fer Nietzsche «metafísica»? Té raó Heidegger que Nietzsche és el final, l'acabament de la metafísica? Construeix Nietzsche una altra teranyina i es converteix ell mateix en aranya? No, Nietzsche s'ha situat «més enllà» de la raó metafísica en desemmascarar l'ús metafòric del llenguatge, en substituir l'explicació per la interpretació, en destruir la teranyina de les ficcions metafísiques i matar les aranyes. La interpretació des de la voluntat de poder, l'etern retorn, l'ultrahome, el nihilisme i la transvaloració no proporciona la creença en un món suprasensible, el qual necessita la raó metafísica per instaurar-se, sinó que situa l'acció en aquest món i accentua la dimensió vital de l'home i no tan sols una certa «racionalitat».

²⁵ *Menschliches, Allzumenschliches*, KSA 2, pàg. 280 (trad. cast. § 427, pàg. 210).

²⁶ *Der Wanderer und sein Schatten*, KSA 2, pàg. 540 (trad. cast. «El caminante y su sombra» a *Humano, demasiado Humano*, op. cit., V. II, § 2, pàg. 117).

²⁷ *Götzen-Dämmerung*, KSA 6, pàg. 76 (trad. cast. § 4, pàg. 47).

²⁸ *Així parlà Zaratustra*, pàg. 154. KSA 4, pàg. 209.